

Benkő Loránd köszöntése a Magyar Irodalomtörténeti Társaság nevében

Társaságuk 2001. évi közgyűlése alkalmából tisztelettel és szeretettel köszöntöm a Magyar Irodalomtörténeti Társaság nevében Benkő Lorándot, a Magyar Nyelvtudományi Társaság elnökét, az akadémikus professzort, az iskolateremtő nyelvtudóst, a segítőkész, önzetlen kollégát.

A Magyar Nyelvtudományi és Irodalomtörténeti Társaság együttműködésének néhány emlékezetes alkalmát élhettem meg Vele, s kedves emlékeim között őrzöm Róla az alábbi történeteket. A magyar irodalmi tájszemlélet változásairól rendezett hévízi közös konferencián, 1997-ben — Kiss Jenővel és Juhász Dezsővel az oldalán — Benkő Loránd nagyon belefeledkezett tenivalóiba. Előadta „Nyelv- és irodalomtudományunk némely gondjairól” című dolgozatát, végighallgatott mindenkit, és étlen-szomjan, olyannyira figyelte a legkésőbbi hozzászólásokat is, hogy nem maradt érkezése az utolsó nyomorult kis pogácsamaradék elvételére sem, pedig a pajzs-nagyságú tálakból csak úgy kínálta magát a pirosra-ropogósra süített tepsimeleg harapnivaló. Kelekezett is adagium erről mindjárt: „Lemaradt, mint Loránd a pogácsáról.”

Ezt szoktuk mondani Hévíz óta, ha valaki szenvedélyesen szeretett dolgába feledkezve sem éhét, sem szomját nem csillapítja elrendelt időben. Ez nem anekdota, hanem exemplum a tudós heroizmusáról.

Egyszer egy formális kérelmet kellett ajánlóként aláíratnom Vele. Azonnal vette a tollát, s már írta is oda, hogy Benkő Loránd. De később rákérdezett: Hogy is áll annak a Kecskeméten készülő Zrínyi-szótárnak az ügye? Megírná hozzá a kilátásba helyezett előszót. Meg is írta és meg is jelent az Irodalomismeret 1998. évi 3–4. számában, az élen. A borítóra kitettük derűt sugárzó fényképét is. Jobb híján honorárium gyanánt, és persze a köszönet jeleként. Most nem hagyjuk „lemaradni a pogácsáról”.

És még valamit, rövid szóval csak. A Szinnyei- és Gulyás-féle írói lexikonokban legalább hetven tudós-író vagy afféle Benkő szerepel. Közöttük van az én mezőtúri református gimnáziumi éveimnek legkedvesebb tanára, a polihisztor földrajzos-biológus Benkő Gyula, a Benkőknek árkosi ágából, akit — Mikes Kelemennel szólva — Trianon „fekete szele” vetett át a nagyenyedi Bethlen-kollégiumból az alföldi Nagykunságba. A lexikonok ma már nem jelölik a leszármazási ágbogakat. Pedig a Pázmány városában, Váradon született Benkő Loránd és a lőrincfalvi Benkő Samu esetében oly fényes-terebélyes lenne ez a tudósi genealógia! Mert aki valamirevaló Benkő volt a XVII—XVIII—XIX. században és később, az az életrajzok szerint portai követ és naplóíró, lelkész és tanító, orvosnövendék és a gazdasági műtan tanára, könyvkereskedő és kiadó, zenedei tanár és karmester, vándorszínész és huszárfőhadnagy, bölcsélet- és orvostudor, vagy egyházmegyei főjegyző, tanácsbíró, nyomdatulajdonos, esetleg haditengerészeti kormányos — ha már kivételesen mégsem volt kedve történeti-etimológiai szótárt szerkeszteni, vagy kiadni az Árpád-kor szöveg-emlékeit.

A Benkőké nagy tudósdinasztia. A nyelvet és a betűt szeretők „Árpád-háza”. Mondjuk magunkat szerencsésnek, hogy kortársai lehetünk a nyolcvanadik életévét 2001. december 19-én, a mai napon maga mögött hagyó Benkő Lorándnak.

KOVÁCS SÁNDOR IVÁN